

امام زمان کجاست؟؟

«طیبه» یکی از نامهای مدینه طیبه است. این روایت دلالت میکند که آن حضرت(ع) غالباً در این شهر و در حوالی آن است. همچنین دلالت میکند که همواره با ایشان سی نفر از یاران خاصشان هستند و اگر یکی از آنها بمیرد، کس دیگری جایگزین او میشود.

موضوع محل اقامت و سکونت امام مهدی(ع) در زمان غیبت از جمله موضوعهایی است که ذهن بسیاری از مردم را به خود مشغول داشته است و معمولاً در مجالس و محافل مهدوی مورد پرسش قرار میگیرد.

پیش از پاسخگویی به این پرسش یادآوری این نکته ضروری است که برای غیبت امام مهدی(ع) دو معنا قابل تصور است:

نخست ناپیدا بودن امام؛ یعنی اینکه آن حضرت در دوران غیبت از نظر جسمی از دیدگان مردم به دور است و و اگر چه آن حضرت مردم را میبیند و از حال آنها باخبر میشود، ولی کسی توان دیدن ایشان را ندارد.

دوم، ناشناس بودن امام: در این فرض آن حضرت در طول زمان غیبت در میان مسلمانان حضور مییابد و با آنها مواجه میشود، ولی کسی او را نمیشناسد و به هویت واقعیاش پی نمیرد.¹

بحث از محل اقامت و سکونت امام مهدی(ع) در زمان غیبت اگر چه در هر دو فرض مطرح میشود، ولی به نظر میرسد در فرض دوم این موضوع کمتر جای بحث دارد و آن حضرت با مخفی داشتن هویت خود در هر کجا که بخواهد میتواند زندگی کند.

در زمینه محل اقامت امام مهدی(ع)، روایتهای گوناگونی وجود دارد که با توجه به آنها محلهای احتمالی اقامت آن حضرت را میتوان به سه دسته تقسیم کرد:

1. محلهای دور دست و ناآشنا

برخی از روایات، محل خاصی را برای اقامت امام مهدی(ع) تعیین نمیکند و جایگاه ایشان را در بیابانها و کوهها، مکانهای دوردست و محلهایی میدانند که هیچ کس از آن آگاهی ندارد. از جمله در روایتی که از خود آن حضرت نقل شده است، ایشان خطاب به علی بن مهزیار میفرماید:

«ای پسر مهزیار! پدرم ابو محمد از من پیمان گرفت که هرگز با قومی که خداوند بر آنها خشم گرفته، آنها را لعنت کرده، برای آنها در دنیا و آخرت، بیچارگی رقم خورده و عذابی

دردناک در انتظار آنان است، همنشین نباشم و به من دستور داد که برای اقامت، کوههای سخت و سرزمینهای خشک و دور دست را برگزینم».²

همچنین آن حضرت در توقیع شریفی که خطاب به شیخ مفید صادر شده است، در این زمینه میفرماید:

«ما براساس آنچه خدای تعالی برای ما و شیعیان مؤمنان مصلحت دیده، تا زمانی که دولت دنیا از آن فاسقان است، در سرزمینهای دوردستی که از جایگاه ستمگران دور است، سکنا گزیده‌ایم، ولی از آنچه بر شما میگذرد، آگاهیم و هیچ یک از اخبار شما بر ما پوشیده نمی‌ماند».³

در روایتی که از امام صادق(ع) نقل شده است، آن حضرت، جایگاه امام مهدی(ع) را جایی ناشناس معرفی میکند که جز معدود افرادی از آن آگاهی ندارند:

«و هیچکس از دوست و بیگانه از جایگاهش آگاهی نمی‌یابد مگر همان خدمتگزاری که به کارهای او میرسد».⁴

اینگونه روایات گویای آن است که امام مهدی(ع) بر اساس امر الهی، در مکانهایی ناشناخته، دور از دسترس، به دور از شهرها و آبادیها زندگی میکند و از محل اقامت آن حضرت آگاه نیست.

2. محلهای خاص و شناخته شده

در برخی روایات، از مکانهایی خاص به عنوان اقامتگاه امام مهدی(ع) در دوران غیبت یاد شده است که از آن جمله میتوان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) مدینه

در برخی روایات، از مدینه منوره به عنوان محل اقامت امام عصر(ع) یاد شده است. در روایتی که از امام محمد باقر(ع) نقل شده است، در این زمینه چنین میخوانیم:

صاحب این امر ناگزیر از کنارگیری است و او در [زمان] کنارگیری خود ناگزیر از [داشتن] نیرو و توانی است. او با وجود آن سی نفر هیچ هراسی ندارد. چه خوب جایگاهی است [مدینه] طیه.⁵

در کتاب شریف «بحار الأنوار» ذیل این روایت چنین آمده است:

«طیه» یکی از نامهای مدینه طیه است. این روایت دلالت میکند که آن حضرت(ع) غالباً در این شهر و در حوالی آن است. همچنین دلالت میکند که همواره با ایشان سی نفر از یاران خاصشان هستند و اگر یکی از آنها بمیرد، کس دیگری جایگزین او میشود.⁵

در روایت دیگری که از امام حسن عسکری(ع) نقل شده است، آن حضرت در پاسخ این پرسش راوی که میپرسد: «اگر حادثهای برای شما روی دهد سراغ فرزندان را از کجا بگیریم؟» میفرماید: «در مدینه». 6.

(ب) کوه رضوی
برخی روایات، «کوه رضوی» در نزدیکی مدینه را پناهگاه و اقامتگاه امام عصر(ع) معرفی کرده‌اند که روایت زیر از آن جمله است:
عبدالاعلی مولى آل سام میگوید: به همراه ابی عبد[] [امام صادق(ع)] [از مدینه] خارج شدیم، زمانی که به رواء [در اطراف مدینه] رسیدیم، آن حضرت دقایقی نگاهش را به کوهی که در آن منطقه بود، دوخت و آنگاه فرمود:

«این کوه را میبینی؟ این کوه «رضوی» نام دارد و از کوههای فارس است. چون ما را دوست داشت، خداوند آن را به سوی ما منتقل کرد. در آن، همه درختهای میوه‌دار وجود دارد و در دو مرحله پناهگاهی خوب برای خائف [امام زمان] است. آگاه باش که برای صاحب این امر دو غیبت است که یکی از آنها کوتاه و دیگری بلند است». 7.

در دعای ندبه نیز از این مکان نام برده شده است. 8.

یاقوت حموی در مورد منطقه «رضوی» مینویسد:
«رضوی، کوهی است میان مکه و مدینه در نزدیکی ینع و دارای آب فراوان و درختان زیادی است. کیسانیه 9 میپندارند که محمد بن حنفیه در آنجا زنده و مقیم است». 10.

گفتنی است در احادیث فراوانی، از «رضوی» یاد شده و از آن بسیار ستایش شده است. 11.

(ج) ذی طوی
مکان دیگری که در روایات از آن به عنوان محل اقامت امام عصر(ع) یاد شده، «ذی طوی» است. «ذی طوی»، نام کوهی در اطراف مکه است. در روایتی که از محمد باقر(ع) نقل شده، چنین آمده است:

«صاحب این امر را در یکی از این درهها غیبتی است. [در این حال، آن حضرت...] با دست خود به ناحیه ذی طوی اشاره کرد». 12.

گفتنی است در دعای ندبه نیز به نام این مکان اشاره شده و در برخی روایات، از همین منطقه به عنوان محل تجمع یاران امام مهدی(ع) یاد شده است. 13.

3. در میان مردم دسته سوم از روایات مانند دسته اول، از جایگاه و مکان خاصی نام نمیبرند و از آنها استفاده میشود که امام مهدی(ع) به صورت ناشناس در میان مردم زندگی میکند. در روایتی که از امام صادق(ع) نقل شده است، در این زمینه چنین میخوانیم:

«چگونه این مردم، این موضوع را انکار میکنند که خداوند با حجتش همان گونه رفتار میکند که با یوسف رفتار کرد؟ همچنین چگونه انکار میکنند که صاحب مظلوم شما ت همان که از حقش محروم شده و صاحب این امر [حکومت] است ت در میان ایشان رفت و آمد میکند، در بازارهایشان راه میرود و بر فرشهای آنها قدم مینهد، ولی او را نمیشناسند، تا زمانی که خداوند به او اجازه دهد که خودش را معرفی کند، چنان که به یوسف اجازه داد، آن زمان که برادرانش از او پرسیدند: «آیا تو یوسف هستی؟» پاسخ دهد که «آری، من یوسف هستم» 14.

حال این پرسش مطرح میشود که کدامیک از این سه دسته روایت قابل پذیرش هستند و آیا راهی برای جمع کردن میان آنها وجود دارد یا خیر؟

به نظر میرسد میان این سه دسته روایت منافاتی وجود دارد و آن حضرت بسته به شرایط و موقعیتهای مختلفی که پیش میآید، زندگی به صورت ناشناس در میان مردم و اقامت در مکانهایی چون مدینه منوره یا دوری گزیدن از مردم و اقامت در مناطق دور از دسترس را انتخاب میکند.

به بیان دیگر، براساس دومین معنایی که برای غیبت قابل تصور است؛ یعنی ناشناس بودن امام مهدی(ع)، آن حضرت، الزامی برای اقامت در محلی خاص یا دور از دسترس ندارد و میتواند به صورت طبیعی در میان مردم زندگی کند. البته ممکن است رعایت مصالحی دیگر، آن حضرت را وادار کند که براساس سفارش پدر بزرگوارشان، کوهها و بیابانها را اقامتگاه خود برگزیند.

بدیهی است اگر قرار باشد آن حضرت به صورت ناشناس در میان مردم زندگی کند، مکانهایی چون مدینه منوره در کنار قبر جد بزرگوارش، بهترین مکان خواهد بود.

پی نوشت ها:

1. برای مطالعه بیشتر در این زمینه.ک: همین کتاب، ص .
2. کتاب الغیبت [(شیخ طوسی)، ص 161.
3. الاحتجاج، ج 2، ص 599؛ بحار الأنوار، ج 53، ص 176.
4. کتاب الغیبت [(نعمانی)، ص 172، ج 5.
5. الکافی، ج 1، ص 340؛ کتاب الغیبت [(شیخ طوسی)، ص 102؛ بحار الأنوار، ج 52، ص 153، ج 6.
6. بحار الأنوار، ج 52، ص 153.
7. الکافی، ج 1، ص 328، ج 2؛ کتاب الغیبت [(شیخ طوسی)، ص 139؛ بحار الأنوار، ج

- 51، ص 161، ح 11.
8. کتاب الغیبت □ (شیخ طوسی)، ص 103؛ بحار الأنوار، ج 52، ص 153، ح 7.
9. ر.ک: بحار الأنوار، ج 99، ص 108.
10. کیسانیه پیروان مختار بن ابوعبیده ثقی بودند. او نخست برای پیشرفت کار خود دعوت به علی بن الحسینعلیه السلام سپس دعوت به محمد حنفیه میکرد. البته کار او مبتنی بر اعتقاد وی به اهل بیت نبود، بلکه میخواست از آن بهره‌برداری سیاسی کرده باشد و چون کارش بالا گرفت خود دعوی دریافت وحی از خداوند کرد و عباراتی مسجع و مقفی به تقلید قرآن به زبان میراند. (فرهنگ فرق اسلامی، ص 373)
11. یاقوت حموی، مراصد الإطلاع علی أسماء الأمکنه و البقاع، ج 2، ص 620.
12. ر.ک: بحار الأنوار، ج 52، ص 306؛ ج 53، ص 97.
13. کتاب الغیبت □ (نعمانی)، ص 182.
14. ر.ک: کتاب الغیبت □ (نعمانی)، ص 315؛ بحار الأنوار، ج 52، ص 306، ح 80؛ ص 307، ح 81.
15. ر.ک: بحار الأنوار، ج 99، ص 108.
16. کتاب الغیبت □ (نعمانی)، ص 164؛ الکافی، ج 1، صص 336 و 337، ح 4.